

دانشکده طب سنتی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی

رساله

جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد تاریخ علوم پزشکی

عنوان

بررسی ادبیات سته ضروریه از مبانی حفظ الصحه (اصول حفظ سلامتی) بین منابع
نوشتاری یونان باستان (از قرن ۵ قبل از میلاد) تا متون دانشمندان ایران پس از اسلام تا
قرن ۱۳ میلادی (قرن ششم هجری)

اساتید راهنما

دکتر محمود خدادوست

دکتر سید علی مظفر پور

اساتید مشاور

دکتر فرید قاسملو

نگارش

محمد تقوی

شماره رساله: ۱۰۰۴

سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷

چکیده فارسی

عنوان: بررسی ادبیات سته ضروریه از مبانی حفظ الصحه (اصول حفظ سلامتی) بین منابع نوشتاری یونان باستان (از قرن ۵ قبل از میلاد) تا متون دانشمندان ایران پس از اسلام تا قرن ۱۳ میلادی (قرن ششم هجری).

مقدمه: از دیدگاه طب سنتی ایران، مهمترین اصل تقویت طبیعت (به عنوان طبیب اول)، رعایت سته ضروریه (شش اصل ضروری حیات انسان) شامل "آب و هوا"، "خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها"، "خواب و بیداری"، "حرکت و سکون"، "احتباس و استفراغ" و "اعراض نفسانی" می‌باشد. در این تحقیق سته ضروریه از دیدگاه حکمای بزرگ طب ایرانی تا اوایل قرن ششم هجری، بررسی و مقایسه شده است.

مواد و روش‌ها: این مطالعه با روش کتابخانه‌ای و مروری و از طریق فیش‌برداری با استفاده از منابعی شامل متون منتخب به‌جا مانده از بقراط و جالینوس، کتاب دانشنامه احادیث طبی، آثاری از رازی، علی‌بن‌ربن‌طبری، علی‌بن‌عباس اهوازی، ابن‌سینا و سید اسماعیل جرجانی انجام شد. پس از تعیین کلیدواژه و جستجو در منابع، مطالب استخراج شده درباره اصول کلی سته ضروریه و تدابیر کلی آنها با یک سیر منطقی و با تفکیک موضوعی به ترتیب از اطبای متقدم به اطبای متأخر دسته‌بندی و تحلیل شد.

نتایج و یافته‌ها: اصول سته ضروریه در متون مختلف با واژه‌های متفاوتی مانند حفظ‌الصحه، سته ضروریه، اسباب‌السته، اصول پاسداشت تندرستی و ... بیان شده است. این مطالب در منابع مختلف ذیل مباحثی از جمله اسباب و علل، کلیات علاج و امراض جزئی ذکر شده است. بر اساس این مطالعه، برخلاف تصور اولیه مبنی بر اینکه سته ضروریه توسط حکمایی مانند ابن‌سینا و جرجانی منظم شده است، اما در آثار حکمای متقدم مانند بقراط و جالینوس، وجود دارد. البته در آثار بقراط با اینکه شواهدی مبنی بر وجود این اصول وجود دارد، اما تنظیم آنها در قالب اصول شش‌گانه یافت نشد اما در کتاب جوامع کتاب جالینوس فی فرق‌الطب بر وجود سته ضروریه تصریح شده است.

بحث: با توجه به برجستگی ابن‌سینا در زمینه تدوین مبانی و چارچوب‌های طب ایرانی، نقش دانشمندانی همچون علی‌بن‌عباس اهوازی و سید اسماعیل جرجانی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. دیدگاه مکانیسم‌محور علی‌بن‌عباس که سعی می‌کند بطور مفصل و دقیق، پدیده‌ها را توجیه نماید، قابلیت بررسی بیشتری دارد. وسعت حیطه‌ی پژوهش در این مطالعه، مانع از تدقیق و تفصیل در هر یک از سته ضروریه شد. لذا توصیه می‌شود در مطالعات آینده دیدگاه‌های هر کدام از اطبای نام برده شده، به تفکیک و در هر یک از اجزای سته ضروریه بررسی شود.

واژگان کلیدی: سته ضروریه، طب ایرانی، سبک زندگی، ابوعلی سینا، جالینوس.

Title: Assessment of the literature of the six essential principles of life style from ancient Greek writing references (From 5th century BC) to the texts of Persian physicians after Islam up to the 13th century AD (6th century AH).

Background and Aim: From the viewpoint of Persian medicine (PM) One of the most important principles of strengthening the Administrative Power (AP) that also called “Tabiat” is the modification of the Six Essential Principles of Life Style (SEPLS), including “weather”, “food and beverages”, “sleep and awakening”, “motion and rest”, “Retention and rescuing” and “psychological management”. This research has been surveyed SEPLS in PM from the viewpoint of the great Iranian physicians until the early sixth century AH.

Methods: This study was carried out by library and review method on the selected texts of “*Hippocrates*” and “*Galen*”, “the book of the encyclopedia of medical hadiths”, works by “Rhazes”, “*Ali ibn Rabban Tabari*”, “*Haly Abbas*”, “*Avicenna*” and “*Seyyed Esmaeel Jorjani*”. After determining the keyword and searching the references. the general principles of the SEPLS mentioned in this research. The data was arranged based on the era of physicians.

Results: The principles of SEPLS in different books are based on different terms such as: preservation of health, 6 essential principles, means of 6 principles, etc. Related contents to these principles were found in 3 types of chapters: etiologies and pathogenesis, and different diseases. contrary to primary conceptualization that SEPLS. has been regulated by such sages as Avicenna and Jorjani, but this classification is found in the works of the early scholars such as Hippocrates and Galen. Although there is evidence that these principles exist in the works of Hippocrates, but their arrangement was not found in the sixth principle, but in the book of Galen SEPLE is categorized for maintaining health.

Conclusion: It seems that due to the prominence of Avicenna in formulating the foundations and frameworks of PM, the role of scientists such as Haly Abbas and Seyyed Esmaeel Jorjani seems to have been underestimated. Haly Abbas’s mechanism-based approach, which tries to justify the phenomena in detail and precisely explain, is fantastic. The scope of the research in this study neither did nor permits further elucidation and detail in each principle. Therefore, it is recommended that in the future studies, the viewpoints of each of the above mentioned scholars, be considered separately in each of the essential principle.

KeyWords: Six principles of health, Persian Medicine, Life style, Avicenna, Galen.